

O czasownikach

Lekcja 2 - Czas, Strona, Tryb, Teraźniejszy i Przyszły Czynny Oznajmujący, Ruchome V

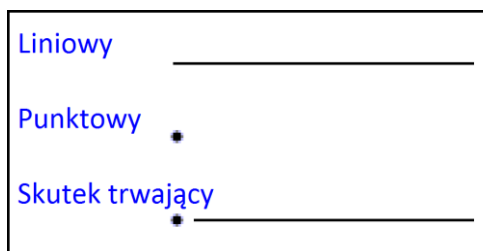
Czas

W Grece czas wskazuje nie tylko na czas czynności, lecz bardziej szczegółowo na rodzaj czynności.

W tej lekcji zostaną przedstawione czasy **Teraźniejszy** i **Przyszły**. Wyraźnie zauważymy różnicę *czasu* czynności reprezentowaną przez te dwa czasy. Jednakże od samego początku chcemy odnotować ważność *rodzaju* czynności. W absolutny sposób czas wskazuje czas czynności tylko w trybie oznajmującym. W innych trybach może wskazywać na czas czynności w sposób pośredni. Jednakże czas jest powiązany z rodzajem czynności we wszystkich trybach.

Niemieckie słowo "Aktionsart," oznaczające "rodzaj czynności" często jest używane w odniesieniu do tego, na co wskazuje czas czasownika. Istnieją zasadniczo trzy rodzaje czynności:

Pierwszy to *liniowy*. Zwany także *trwającym*, *ciągłym*, lub *progresywnym*. Może być reprezentowany graficznie przez linię. W tym przypadku mówca pojmuje czynność jako dziejącą się. Czas **Teraźniejszy** wskazuje na ten rodzaj czynności.

Drugi to *punktowy* i może być reprezentowany przez punkt. W tym przypadku mówca ma na myśli czynność bez rzadnej idei kontynuacji. Ten rodzaj czynności jest powiązany z **czasem Przyszłym**. Zwróć baczność uwagę na to, że czas przyszły nie sugeruje, że czynność dzieje się natychmiastowo. Raczej powinniśmy powiedzieć, że mówca ma na myśli fakt działania bez wskazania ciągłości.

Trzeci rodzaj działania to *skutek trwający poprzedniej czynności*, i może być reprezentowany graficznie przez linię wychodzącą z punktu. W tym przypadku mówca ma na myśli czynność jako będącą trwającym rezultatem poprzedniego wydarzenia.

[Czytaj więcej](#) o liniowym *Aktionsart* czasu Teraźniejszego.

Strona

Strona referuje do relacji pomiędzy podmiotem a czasownikiem. Odpowiada na pytanie czy podmiot jest aktywny czy pasywny w stosunku do akcji. Rozważmy poniższe zdania

1. Byk depta ziemię.
2. Ziemia została podeptana przez byka.
3. Byk depta się

W pierwszym zdaniu podmiotem jest “byk” i byk *aktywnie* depta. Czasownik „*depta*” jest w stronie Czynnej.

W drugim zdaniu podmiotem jest “ziemia” i ziemia jest *pasywnie* deptana. Czasownik “*deptana*” jest w stronie Biernej

W trzecim zdaniu podmiotem jest "byk" (wykonujący czynność czasownika), a jednocześnie jaką określa czasownik dotyczy „byka”. Czasownik „*depta się*” jest w stronie zwrotnej zwanej deponensem medialnym.

W Grece czasownik w stronie zwanej deponens medialny wskazuje na podmiot działający w swoim własnym interesie, lub we własnym imieniu. W wielkim uproszczeniu można powiedzieć, że czasownik w stronie deponensu medialnego można przetłumaczyć jako „wykonujący działania i zarazem faktycznie działający na samego siebie” (działania refleksyjne).

W niniejszym kursie zajmiemy się Stroną Czynną.

Tryb

Pomyślmy o różnych trybach jako różnych stopniach prawdopodobieństwa (wątpliwości). Istnieje **Tryb Oznajmujący**, który rozważa czynność, jaka nie posiada żadnego prawdopodobieństwa. Czynność jest oznajmiona. Jest rzeczywista, lub przynajmniej mówca prezentuje ją jako rzeczywistą. Nawet jeśli stwierdzenie jest fałszywe, jest przynajmniej prezentowane tak, jakby było faktem. Negacja czynności nie zmienia **Trybu**. Powiedzieć „nie jem szpinaku” nie pozostawia więcej wątpliwości niż powiedzenie „jem szpinak”.

W kursie wstępnym rozważymy Tryb Oznajmujący. Lecz aby pomóc rozjaśnić co rozumiemy przez tryb, czy też stopnie prawdopodobieństwa, rozważmy tryb, który zawiera więcej prawdopodobieństwa. Tryb Przypuszczający zilustrować można następującymi zdaniami:

Mógłbyś zjeść trochę szpinaku?

Jeśli miałbym jeść szpinak to bym zachorował.

Gdybym zachorował to nie poszedłbym do pracy.

Gdybyś nie był w stanie iść do pracy, nie zostałbyś wynagrodzony.

Tryb Przypuszczający wyraża przypuszczenie, wątpliwość, niezdecydowanie, wskazuje na zdystansowanie się mówcy od opisywanych przez niego faktów. Fakty opisane trybem przypuszczającym mogą być nierzeczywiste, hipotetyczne lub co najmniej wątpliwe.

W j. polskim Tryb Przypuszczający tworzy się przez dodanie cząstki "by/bym/byś/byśmy/byście" do formy imiesłowu. W każdym z powyższych zdań rozważono tylko możliwość jedzenia szpinaku, bycia chorym, czy też bycia niezdolnym do pójścia do pracy. Rzeczywistość jest przypuszczalna. Zagadnienie jest rozważane z czynnością będącą hipotezą.

Greccy gramatycy nadawali różne nazwy Trybowi Przypuszczającemu, a jednym z nich jest ἡ **διστακτική** ἔγκλισις (he distaktike enklisis), "Tryb **wyrażający wątpliwość**." Dla kontrastu Tryb Oznajmujący nazwano ἡ **ὀριστική** ἔγκλισις (he oristike enklisis, "Tryb **definitywnie określony / rozstrzygnięty**"

Tereźniejszy Czynny Oznajmujący

Koniugacja oznacza zmianę formy czasownika w zależności od osoby, liczby, czasu i trybu.

Ponieważ czasownik λύω ("tracę") jest regularny w swojej koniugacji jest jednym z pierwszych czasowników, jakich uczą się studenci i używa się go do zilustrowania koniugacji **omega** w jego różnych czasach, stronach i trybach.

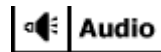
Rdzeniem czasownika jest λυ a różne końcówki dodane do rdzenia są osobowymi zakończeniami, identyfikującymi osobę i liczbę czasownika. Gdy brakuje nazwanego podmiotu niezbędny jest zaimek w celu wskazania podmiotu. Osoba (Ja, Ty, On, Ona, Ono) jest wskazywana przez końcówkę.

Zaimek – część mowy zastępująca **rzeczownik** (np. *ja*), **przymiotnik** (np. *mój*), **przysłówek** (np. *tam*) lub **liczebnik** (np. *tylę*) i pełniąc ich funkcje w zdaniu. Odmiana zaimka zależy od tego, którą część mowy on zastępuje. Zaimek wskazuje osoby, przedmioty, itd. bez dokładnego ich nazywania.

W j. polskim czynimy tak np. z czasownikami drugiej osoby w trybie rozkazującym. Możemy powiedzieć, „pij mleko” lecz kto jest podmiotem? Powiemy, że podmiot jest rozumiany jako „ty”. „Ty pij mleko”. W języku greckim osoba jest sugerowana we wszystkich trzech osobach.

Poniżej czasownik λύω w koniugacji **TERAŹNIEJSZEJ CZYNNIEJ OZNAJMUJĄCEJ**.

	<u>I. pojedyncza</u>		<u>I. mnoga</u>	
1 osoba	λύω	tracę	λύομεν	tracimy
2 osoba	λύεις	tracisz	λύετε	traciecie
3 osoba	λύει	traci	λύουσι	tracą

Koncepcja używania różnych końcówek czasownika nie powinna być zatem nam obca, w ten sam sposób tworzymy koniugację czasowników w j. polskim.

Zapamiętajmy same końcówki:

	<u>I. pojedyncza</u>	<u>I. mnoga</u>
1 osoba	Ω	ΟΜΕΝ
2 osoba	ΕΙΣ	ΕΤΕ
3 osoba	ΕΙ	ΟΥΣΙ

Wymówmy je głośno. **Audio**

Powtórzmy je szybko i głośno. **Audio**

W języku polskim niektóre czasowniki są [frekwentatywne](#) i posiadają formę przechodnią niedokonaną, np. *jadać, chadzać, sypiać, mawiać*, itp. czyli czynić coś regularnie albo wiele razy np. w tym samym miejscu, to samo lub o tej samej porze (czynność habitualna). Dla odróżnienia czasowniki *jem, idę, śpię, mówię* oznaczają aktualnie wykonywaną czynność. W Grece czas Teraźniejszy Czynny Oznajmujący używany jest w obu przypadkach, gdzie *Aktionsart* (rodzaj czasownika) jest liniowy, lecz w jednym przypadku czynność jest powtarzalna. Podczas tłumaczenia należy zezwolić naturze czasownika, a w szczególności kontekstowi, na określenie czy czasownik jest / nie jest frekwentatywny.

Przyszły Czynny Oznajmujący

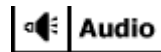
Czas Przyszły nie używa tego samego rdzenia wyrazu jak czyni to Czas Teraźniejszy. W rzeczywistości istnieje 6 podstawowych form rdzeni czasownika, czy też “części głównych” dla każdego greckiego czasownika. Czas Teraźniejszy używa pierwszej części

głównej a czas Przyszły używa drugiej części głównej. Jednakże, dla większości czasowników, których będziemy się uczyli w niniejszym kursie, jedyną różnicą pomiędzy rdzeniem czasu Teraźniejszego i rdzeniem czasu Przyszłego jest litera σ (sigma). Zatem narazie możemy nauczyć się prostej reguły:

Aby utworzyć czasownik w czasie Przyszłym do rdzenia czasu Teraźniejszego dodajemy σ, następnie dodajemy końcówki osobowe

Poniżej koniugacja słowa λύω w czasie **PRZYSZŁYM CZYNNYM OZNAJMUJĄCYM**

	<u>I. pojedyncza</u>		<u>I. mnoga</u>	
1 osoba	λύσ ω	stracę	λύσ ο μεν	stracimy
2 osoba	λύσ εις	stracisz	λύσ ετε	straciecie
3 osoba	λύσ ει	straci	λύσ ου σι	stracą

W przypadku słowa λύω, dodanie litery σ nie jest trudne. Jednak gdy rdzeń czasownika kończy się spółgłoską, w pewnych przypadkach spółgłoska i litera σ połączą się tworząc nową literę..

Spółgłoski wargowe (tworzone przez wargi) β, π, i φ (b, p i f) łączą się z σ (s) tworząc ψ (psi)

$$\beta, \pi, \text{ lub } \phi + \sigma = \psi$$

Przyszła forma słowa **βλέπω** (blepo - widzę): litera π w βλεπ- łączy się z literą σ (s) tworząc βλεψ-. (bleps). Następnie dodajemy końcówkę osobową tworząc βλέψω (blepso - będę widzieć)

Spółgłoski podniebienne (palatały) γ, κ, and χ (g, k i ch) łączą się z σ (s) tworząc ξ (ks)

$$\gamma, \kappa, \text{ lub } \chi + \sigma = \xi$$

Przyszła forma słowa **ἄγω** (ago – przewodzę): litera γ (g) w rdzeniu αγ- (ag) łączy się z literą σ tworząc αξ- (aks). Następnie dodajemy końcówkę osobową tworząc ἄξω (akso – będę przewodzić).

ζ (z) i spółgłoski [dentalne](#) (tworzone przy górnych zębach) δ, θ i τ (d, th, t) są po prostu odrzucane przed dodaniem litery σ (s).

$$\zeta, \delta, \theta, \text{ lub } \tau + \sigma = \sigma$$

Przyszła forma słowa **σώζω** (sozo - zbawiam): litera ζ (z) w σωζ- (soz) zostaje odrzucona przed dodaniem litery σ tworząc σως¹ (sos). Następnie dodana zostaje końcówka osobowa tworząc słowo σώσω (soso - zbawię)

¹ω (o) jest "niewłaściwym [dyftongiem](#) (dwugłoską)" Litera ι (i) w takich dyftongach, zwanych "indeksami iota", często była odrzucana. W przypadku słowa σωζω (SOZO), litera ι (i) nie zostaje pozostawiona w całej koniugacji. „Jeśli chodzi o słowo σωζειν (od σω-ιζειν) nie ma pewności do jakiego stopnia litera ι (i) była przeniesiona z czasu Teraźniejszego do pozostałych czasów (zbudowanych na rdzeniu σω-).” (Blass & DeBrunner, [A Greek Grammar of the New Testament and Other Early Christian Literature](#), s. 15.)

Ruchome v

Tak w czasach Teraźniejszym jak i Przyszłym Czynnym Oznajmującym, trzecia osoba liczby mnogiej może posiadać dodatkową literę v (n) na końcu wyrazu. Na przykład, zamiast λύουσι, możemy napisać λύουσιν, a zamiast λύσουσι, możemy powiedzieć λύσουσιν. Nie ma jasnej reguły, która wyjaśniałaby kiedy litera ta pojawia się, choć obserwujemy tendencję, że v (n) bywa dodawane do słów, które rozpoczynają się samogłoską. Ruchome v należy rozumieć jako opcjonalne. Musimy jednak mieć świadomość jego istnienia aby nie być zaskoczonym przy napotkaniu tej litery, a będzie się to dziać dość często.

Podsumowanie Lekcji 2

- **CZAS** wskazuje nie tylko na czas czynności, lecz bardziej szczegółowo na rodzaj czynności.
- **STRONA** odnosi się do relacji pomiędzy podmiotem a czasownikiem.
- **TRYB** może być rozumiany jako stopień prawdopodobieństwa (wątpliwości).
- W czasie **Teraźniejszym Czynnym Oznajmującym**, rodzaj czynności jest liniowy, związek między podmiotem a czasownikiem jest czynny, t.j. podmiot wykonuje czynność (czynność nie jest na nim wykonywana), stopień przypadkowości (wątpliwości) jest równy zero (brak wątpliwości), t.j. obserwujemy rzeczywistą czynność zamiast hipotetycznej.
- Czas **Teraźniejszy Czynny Oznajmujący** podlega koniugacji poprzez dodawanie do rdzenia końcówek osobowych.
- Dla większości czasowników, jakich będziemy uczyć się w tym kursie, czas **Przyszły Czynny Oznajmujący** tworzony jest poprzez dodanie litery σ do końcówki rdzenia czasu teraźniejszego a następnie dodanie końcówki osobowej. Czasami σ łączy się z poprzednią literą i tworzy nową literę, zwaną mieszanką spółgłosek.
- Tak w czasach Teraźniejszym jak i Przyszłym Czynnym Oznajmującym trzecia osoba liczby mnogiej czasownik może posiadać na końcu wzrayu dodaną literę v.

